

УДК 338.51:65.012:658

Мрихіна Олександра Борисівна

доктор економічних наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

Мрыхина Александра Борисовна

доктор экономических наук, доцент

Национальный университет «Львовская политехника»

Mrykhina Oleksandra

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-0567-2995

Ковальчук Юрій Мар'янович

магістр кафедри економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

Ковальчук Юрий Марьянович

магистр кафедры экономики предприятия и инвестиций

Национального университета «Львовская политехника»

Kovalchuk Yurii

Master of the Department of Economics of Enterprises and Investments

Lviv Polytechnic National University

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ
НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ
НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ
MODERN FEATURES OF THE INTANGIBLE ASSETS COST
VALUATION OF ECONOMIC ENTITIES**

Анотація. Статтю присвячено проблематиці оцінювання вартості нематеріальних активів (НМА) суб'єктів господарювання. За значного рівня конкурентного потенціалу України у високотехнологічних галузях економіки процеси комерціалізації інноваційних технологій часто ускладнені. Однією з причин є недостатність розроблених інструментів економічного оцінювання інновацій (зокрема, в частині визначення вартості НМА). З метою вивчення сучасних умов оцінювання вартості НМА та особливостей застосування для цього методичного інструментарію проаналізовано нормативно-правове підґрунтя вартісного оцінювання НМА. Зокрема, відзначено: неповну представленість методичних інструментів у нормативно-правовій площині; недостатнє врахування різноманіття видів НМА в частині їх економіко-правового забезпечення тощо. Проаналізовано чинні підходи, методи і моделі оцінювання вартості НМА, встановлено їхні переваги та недоліки. Обґрунтовано основні фактори впливу на оцінювання вартості НМА, що базуються на врахуванні: сучасного характеру категорії «цінність», яка закладається в інноваційні технології; синтезованості інноваційних технологій; прогнозування різних видів ефектів від виведення інноваційних технологій на ринок (синергії, мультиплікації, спіловеру тощо); конвергентності НМА; організаційно-методичного забезпечення оцінювання вартості НМА; стандартизованих регламентів наведення НМА у фінансовій звітності; питань розроблення та врегулювання у нормативно-правовій площині методичних засад оцінювання НМА тощо. Відзначено, що проблематика оцінювання вартості НМА в останні роки набуває особливого науково-практичного значення, адже рівень розвитку НМА стає одним з чинників конкурентоспроможності вітчизняних підприємств не лише в Україні, а й на міжнародній арені.

Ключові слова: нематеріальний актив, підхід до оцінювання, інноваційна технологія.

Аннотация. *Статья посвящена проблематике оценки стоимости нематериальных активов (НМА) субъектов хозяйствования. При значительном уровне конкурентного потенциала Украины в высокотехнологических отраслях экономики процессы коммерциализации инновационных технологий часто затруднены. Одной из причин является недостаточность разработанных инструментов экономической оценки инноваций (в частности, касательно определения стоимости НМА). С целью изучения современных условий оценки стоимости НМА и особенностей применения для этого методического инструментария проанализированы нормативно-правовые основы стоимостной оценки НМА. В частности, отмечено: неполную представленность методических инструментов в нормативно-правовой плоскости; недостаточный учет многообразия видов НМА в части их экономико-правового обеспечения и т. п. Проанализированы действующие подходы, методы и модели оценки стоимости НМА, установлены их преимущества и недостатки. Обоснованы основные факторы влияния на оценку стоимости НМА, основанные на учете: современного характера категории «ценность», которая закладывается в инновационные технологии; синтезированности инновационных технологий; прогнозирования различных видов эффектов от вывода инновационных технологий на рынок (синергии, мультипликации, спилловера и т. п.); конвергентности НМА; организационно-методического обеспечения оценки стоимости НМА; стандартизированных регламентов наведения НМА в финансовой отчетности; вопросов разработки и урегулирования в нормативно-правовой плоскости методических основ оценки НМА и т. п. Отмечено, что проблематика оценки стоимости НМА в последние годы приобретает особое научно-практическое значение, поскольку уровень развития НМА становится одним из факторов конкурентоспособности отечественных предприятий не только в Украине, но и на международной арене.*

Ключевые слова: нематериальный актив, подход к оценке, инновационная технология.

Summary. *The article is devoted to the issues of intangible assets valuation (IAV) of business entities. With a significant level of competitive potential of Ukraine in high-tech sectors of the economy, the processes of innovative technologies commercialization are often difficult. One of the reasons is the deficiency of developed economic innovation valuation tools (in particular, regarding the definition of the value of IAV). In order to study the current conditions for the valuation of IAV and the specific features of the use for this methodological toolkit, the regulatory framework for IAV valuation has been analyzed. In particular, it is noted: incomplete representation of methodological tools in the regulatory-legal plane; insufficient consideration of the diversity of IAV types in terms of their economic and legal support, etc. The existing approaches, methods and models for IAV valuation are analyzed, their advantages and disadvantages are established. The ground factors of influence on the valuation of IAV cost were substantiated, based on the consideration of: the current nature of the “value” category, which is embedded in innovative technologies; synthesis of innovative technologies; forecasting various effect type from the output of innovative technologies to the market (synergies, animation, spillover, etc.); IAV convergence; organizational and methodological security of IAV valuation; standardized regulations for IAV guidance in financial statements; development issues and adjustment in the regulatory-legal plane of the methodological basis for the valuation of IAV, etc. It is noted that the issue of IAV evaluation in recent years gains a particular scientific and practical importance, since the level of IAV development becomes one of the competitiveness factors for domestic enterprises not only in Ukraine but also in the international arena.*

Key words: *intangible asset, assessment approach, innovative technology.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В останні роки у світовій економіці спостерігається істотне прискорення темпів інноваційного розвитку, скорочення життєвих циклів проривних технологій та інші явища, зумовлені процесами інтелектуалізації та діджиталізації. Інноваційні технології характеризуються екстрагуювальною природою – потребою збирання знань для втілення на їх основі в життя технологій та знань наступного порядку. Це підносить цінність категорії «знання» як виробничого фактора, що знаходить відображення в частині специфічної складової технології – нематеріального активу (НМА). Д. Белл, як один із засновників інформаційної теорії вартості, у праці [23] зазначає, що якщо знання у своїй системній формі застосовуються у практичній переробці існуючих виробничих ресурсів, то саме вони, а не праця виступають джерелом вартості.

В останні роки НМА у складі активів вітчизняних підприємств загалом мають незначну частку – 2-5%. Натомість у провідних компаніях світу така частка сягає до 30-40%, а в наукомістких – 70-80% [5]. Зазначене вказує на важливість приділення уваги НМА як критерію підвищення вартості технологій і компаній та фактору розвитку економіки знань.

Україна має значний рівень конкурентного потенціалу у високотехнологічному секторі промисловості, для якого характерне генерування найбільшої частки НМА, у порівнянні із іншими секторами. За Індексом глобальної інноваційності, 2018 року Україна посіла 43-тє місце проти 50-го місця у 2017 р. За складовою «результативність знань і технологій», у 2018 р. Україні належало 27-ме місце [29]. Статистика Всесвітньої організації інтелектуальної власності свідчить про зростання активності України у сфері патентування. Ці дані підтверджують спроможність вітчизняних суб'єктів господарювання до стійкого інноваційного розвитку. Водночас, процеси комерціалізації інноваційних

технологій в Україні ускладнюються недостатньою кількістю інструментів їх економічного оцінювання, зокрема в частині оцінювання вартості НМА. Адаже часто саме від рівня розвитку НМА залежить вибір сценарію ринкового просування технологій. Це актуалізує потребу вивчення проблематики вартісного оцінювання НМА, як підґрунтя для подальших дій щодо інноваційного поступу суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми, виділення невирішених раніше частин. Вченими і практиками напрацьовано значну кількість методів і моделей з оцінювання вартості НМА. Зокрема, вивченню особливостей обліку та впливу НМА на вартість продукту присвячено праці [3, 7, 10, 16, 17, 26], розробленню методів оцінювання НМА приділено увагу вченими в роботах [4, 15, 18, 20, 35, 38]. Серед зарубіжних науковців, котрі провели дослідження з проблематики вартісного оцінювання НМА, слід виділити – [22, 24, 37, 42, 43]. Однак, як вітчизняні, так і зарубіжні розробки характеризуються певною фрагментарністю. Не враховано особливостей сучасного ринкового середовища, зміни ролі цінності, закладеної в новітні розробки, значення конвергенції та синергії інноваційних технологій тощо. Роботи вчених і практиків переважно ґрунтуються на характері ринку тієї чи іншої країни у певний час. Тому нині є значна потреба щодо перегляду концепції вартісного оцінювання НМА, яка враховувала би сучасні особливості розвитку НМА, у тому числі, характерні для вітчизняних умов.

Метою цієї наукової роботи є аналізування сучасних особливостей оцінювання вартості НМА суб'єктів господарювання. Для досягнення означеної мети поставлено низку *завдань*: 1) розглянути нормативно-правове підґрунтя оцінювання вартості НМА; 2) проаналізувати наявні методи і моделі оцінювання вартості НМА; 3) виділити й обґрунтувати тенденції та сучасні фактори впливу на оцінювання вартості НМА.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З метою виконання поставлених завдань використано методи: системного підходу, аналізу та синтезу, групування та узагальнення. У межах даного наукового дослідження проблематику оцінювання вартості НМА окреслено економіко-аналітичними рамками, що може доповнити чинний бухгалтерський підхід.

Нормативно-правове підґрунтя оцінювання вартості НМА

Змістові положення та діяльність із НМА суб'єктів господарювання регламентуються Цивільним кодексом України (Книга IV), низкою законів України («Про авторське право», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» тощо), Міжнародними стандартами, Національними стандартами оцінки № 1 («Загальні засади оцінки майна та майнових прав») і № 4 («Оцінка майнових прав інтелектуальної власності») та нормативно-правовими документами (П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», МСБО 38 «Нематеріальні активи», Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів» тощо). Важливо розуміти багатоаспектність НМА, та, відповідно, диференціювати підходи щодо їх вартісного оцінювання (бухгалтерський, економічний).

Згідно із П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», НМА є немонетарним активом, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [14]. НМА — об'єкти інтелектуальної, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані в порядку, встановленому законодавством, об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами [11]. За § 12 МСБО 38, НМА є

ідентифікованим, якщо він: а) може бути відокремлений, тобто його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально або разом із пов'язаним з ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це, або – б) виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав і зобов'язань [8].

Згідно із П(С)БО [14], до НМА належать права на: користування природними ресурсами; користування майном; комерційні позначення; об'єкти промислової власності. До НМА належить авторське право та суміжні з ним права. Важливо відокремлювати НМА від гудвілу [8], який відображає майбутні економічні вигоди (на підставі активів, отриманих внаслідок об'єднання бізнесу, які індивідуально не визнаються).

Економічне оцінювання суб'єктами господарювання вартості НМА та майбутніх економічних вигод від їх використання здебільшого опирається на юридичні права щодо цих НМА, які можна забезпечити у судовому порядку. При цьому, під юридичним статусом НМА розуміють документально підтвержені права суб'єктів щодо даного НМА.

Про обов'язковість оцінювання об'єктів майнових прав свідчить припис Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [12, ст. 7]. Випадки, за яких виникає потреба економічного оцінювання НМА, відповідно до юридичного статусу, поділяють на групи [1]: коли юридичний статус НМА змінюється (наприклад, під час: внесення НМА до статутного фонду; страхування НМА; укладання ліцензійних договорів; одержання кредиту під заставу НМА тощо) або коли такий статус залишається незмінним (у разі: укладання угоди з продажу чи купівлі НМА; розподілу майна між власниками; реорганізації чи ліквідації підприємства тощо).

На цей час у вітчизняній правовій площині є низка аспектів, які потребують доопрацювання положень з оцінювання вартості НМА. Коли НМА визнано активом суб'єкта господарювання, тоді планують його використання протягом довгострокового часового періоду, позаяк в такому періоді досить складно спрогнозувати ефект від НМА. Досі не розроблено і не затверджено у нормативно-правовому полі методики вартісного оцінювання НМА, яка би враховувала майбутню економічну вигоду від їхнього використання.

Додатковою складністю є те, що справедливу вартість НМА встановлюють шляхом прирівнювання до поточної ринкової вартості подібного НМА [14]. Але чинними П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» не враховано майже повну відсутність розвинутого ринку більшості НМА, якщо переоцінювати їх за справедливою вартістю. Якщо такий НМА відсутній на ринку, застосовують оцінювальну вартість, яку суб'єкт господарювання може сплатити за НМА за відповідних умов. В обох випадках застосовують експертні методи, які вимагають особливої уваги оцінювачів, оскільки мають ймовірність давати неточні результати.

Науковець Бачевський Б. Є. та співавтори [2] вбачають такі проблемні місця сучасного оцінювання вартості НМА: якщо нематеріальний об'єкт вже зараховано на баланс суб'єкта господарювання у якості активу, то для нового продажу його можна лише переоцінити. З цього випливає, що оцінюванню підлягають лише нематеріальні об'єкти, а НМА можуть бути тільки переоцінені. Загально визнана термінологія використовує визначення «оцінка вартості НМА», а зазначену різницю не беруть до уваги.

Аналіз чинної нормативно-правової бази, яка регламентує економічне оцінювання НМА, показав, що для визначення вартості НМА необхідно доопрацювати низку зауважень, зокрема таких, як:

— недостатня представленість методичних інструментів для врахування ринкової кон'юнктури, зокрема під час застосування порівняльних методів

визначення вартості НМА. Чинні підходи, методи і моделі характеризуються високим ступенем узагальнення;

— ускладнений механізм ведення балансової звітності при введенні/виведенні НМА суб'єктами господарювання;

— недостатнє врахування різноманіття видів НМА в частині їх економіко-правового забезпечення;

— відсутність повного переліку витрат, які необхідно зараховувати до первісної вартості об'єктів НМА (залежно від виду, витрати зараховують до вартості НМА або до витрат діяльності).

Нині доцільною і необхідною є розробка і затвердження на законодавчому рівні методики вартісного оцінювання НМА. За [6], існуюча нині ситуація, з одного боку, дає можливість власнику підприємства управляти величиною прибутку у звітності, а з іншого – створює додаткову можливість використовувати оцінку нематеріальних активів у економічних аферах.

Методи і моделі оцінювання вартості НМА

Відповідно до «Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності» [13], у разі визначення вартості майнових прав інтелектуальної власності як активів суб'єкта господарювання державного або комунального сектору економіки, такій оцінці передують підготовчий етап, на якому здійснюють інвентаризацію із виявленням невідображених у бухгалтерському обліку майнових прав інтелектуальної власності. Після цього, за результатами їх виявлення, та, відповідно до статті 421 Цивільного кодексу України [19], визначають суб'єкт права інтелектуальної власності, і, згідно із ст. 424, його майнові права інтелектуальної власності. Такі дії є основою для прийняття подальших рішень щодо цієї технології.

Серед чинних підходів до оцінювання вартості НМА традиційно виділяють дохідний, витратний та порівняльний (ринковий) [13], а також їх комбінування, відповідно до потреб ситуації з оцінювання.

Більшість сучасних методів і моделей оцінювання вартості НМА належать до того чи іншого з означених підходів, деякі містять характеристики кількох підходів. Однак, застосування означених підходів до НМА є доволі специфічним. Зокрема, оцінювання у межах витратного підходу не завжди свідчитиме про об'єктивну ринкову вартість НМА. Порівняльний підхід не просто застосовувати, бо віднайти подібні НМА складно, а часом і неможливо. Здебільшого вони продаються у складі продукту. На практиці є випадки, коли бізнес купують заради його бренду, позаяк вартість даного НМА не виокремлюють. Поширеним для вартісного оцінювання НМА є дохідний підхід, що базується на надходженнях, які очікує власник даного НМА. Проте прогнозування у таких випадках характеризується значною ймовірністю похибки. У зв'язку із цим, чинні методи дохідного підходу непопулярні у «чистому» вигляді.

Проведене аналізування методичного підґрунтя для оцінювання вартості НМА дало змогу виокремити низку поширених методів і моделей (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика методичного підґрунтя з оцінювання вартості НМА

Методи, моделі	Характеристики та особливості
Технологічний брокер [25]	Метод базується на сприйнятті інтелектуального капіталу як сукупності чотирьох основних елементів: ринкових активів, інтелектуальної власності, людських активів та інфраструктурних активів; включає 20 аудиторських питань. Є методом ідентифікації, оцінювання, перевірки та управління інтелектуальним капіталом підприємств.
Метод «BrandFinance» [39]	Метод дає змогу оцінювати вартість бренду як суб'єкта господарювання, так і регіонів, країн. Метод базується на визначенні низки індексів, ключовим з яких є рейтинг інвестиційного середовища. Перевагою є врахування незалежних експертних оцінок. В окремих випадках використовується збалансована система показників низки атрибутів (емоційний зв'язок, фінансові показники та стійкість тощо), що базується на експертних оцінках, може давати неточні результати оцінювання. Прогнозні надходження від бренду обчислюють на основі функції історичних надходжень, прогнозування, темпів економічного зростання тощо.
Метод оцінки патентів,	Ефективність інтелектуального капіталу вимірюють за рівнем

зважених з урахуванням цитування [30]	впливу науково-дослідної діяльності на набір певних коефіцієнтів (зокрема, співвідношення кількості і вартості патентів та обсягу продажів), що характеризують патенти суб'єкта господарювання.
Дослідник цінності [3, 21]	Метод базується на оцінюванні п'яти типів НМА: 1) власні активи і активи, що є у розпорядженні суб'єкта; 2) навички і неявні знання; 3) культура та цінності; 4) технології та явні знання; 5) процесний менеджмент.
Коефіцієнт Тобіна [32]	Пов'язує ринкову вартість компанії, що вимірюється ринковим курсом її акцій, з відновною вартістю активів. Даний коефіцієнт побіжно відображає аспекти НМА.
Метод «MPP Consulting» [9]	Метод додає змогу досить точно визначити реальну ринкову вартість будь-якого національного бренду в будь-якій країні світу. Визначають за добуток низки встановлених компонентів. Методичний вираз для визначення вартості бренду включає показники, що дають змогу врахувати багатоаспектність НМА (зокрема: інвестиційний, географічний, технологічний, конкурентний, унікальний ідентифікатор та композитний фінансовий тощо). Кожна з компонент методичного виразу містить складну систему оцінювання критеріїв, які часто визначити складно, а подекуди неможливо (визначають окремо для кожної галузі, в рамках проведення інших типів досліджень).
Преміальний метод [37]	Полягає у вимірюванні різниці в обсягах продажу між брендовими і небрендові товарами. Вважають, що брендовий товар завойовує «надлишкову» ринкову частку в порівнянні з небрендовим товаром. «Вузьке місце» методу в тому, що основна мета багатьох брендів не обов'язково полягає в тому, щоб отримати цінову премію, а лише забезпечити найвищий рівень майбутнього попиту.
Економічна додана цінність (EVA) [33, 40]	Прибуток, зароблений підприємством, має перевищувати плату за використання ним капіталу (власного, позикового), за допомогою якого цей прибуток отримано. EVA вказує на ефективність інтелектуального капіталу компанії.
Доходи від інтелектуального капіталу [28]	Визначають з співвідношенням величини нормалізованого прибутку (за мінусом прибутку від матеріальних і фінансових активів) та дисконтної ставки капіталу знань
Коефіцієнт доданої цінності від інтелектуального капіталу [33]	Коефіцієнт призначений для вимірювання ефективності інтелектуального капіталу та капіталу, що залучається з позиції створеної ними цінності. Визначають, опираючись на співвідношення компонентів: капіталу, що застосовується, людського капіталу та структурного капіталу.
Навігатор «Скандія» [27]	Інтелектуальний капітал оцінюють шляхом аналізу 164 параметрів, до складу яких входять компоненти: фінанси, споживачі, процеси, оновлення і розвиток; люди.
Монітор нематеріальних активів [3, 41]	На підставі стратегічних цілей компанії нею визначаються показники для оцінювання чотирьох аспектів, що можуть бути отримані від цінності, генерованої нематеріальними ресурсами, зокрема: 1) зростання; 2) оновлення; 3) використання / ефективності; 4) зниження ризику / стабільності.
Табло ланцюгів цінності [36]	Матрична методика, що передбачає групування нефінансових

	параметрів за трьома категоріями, згідно із циклами розвитку: 1) відкриття / навчання; 2) впровадження; 3) комерціалізація.
Система збалансованих показників (BSC) [34]	За BSC, ефективність діяльності компанії вимірюють за допомогою параметрів за такими головними напрямками: 1) фінанси, 2) споживачі, 3) внутрішні бізнес-процеси; 4) навчання та розвиток.
Метод операцій (у межах порівняльного підходу) [1]	Вартість НМА аналізують на основі ринкових операцій з аналогічними НМА, що вже мали місце.
Метод виграшу в собівартості (у межах дохідного підходу) [1]	Встановлену величину виграшу в собівартості ототожнюють з доходом, що доводиться на НМА.
Метод генерування вартості (у межах витратного підходу) [1]	Оцінка вартості НМА є оцінкою витрат, необхідних для їх створення, при цьому враховують прибуток підприємця і накопичений знос.

Природа інтелектуальної праці, яка є в основі НМА, характеризується неадитивністю, синергетичністю, що ускладнює об'єктивність оцінювання НМА. Визначення моменту набуття НМА у складі інноваційного продукту (патентом, авторським свідоцтвом тощо) споживчої цінності часто стає дороговартісним завданням. Окремою проблемою є і те, що на цей час в Україні немає достатньої кількості та якості оцінювачів інноваційних технологій.

Тенденції та сучасні фактори впливу на оцінювання вартості НМА

НМА притаманний потенціал, тобто здатність виявляти себе у середовищі. Тому вартісне оцінювання НМА є, перш за все, оцінюванням його здатності щодо генерування майбутніх надходжень. Як зазначають вчені [2], за умов кризи Україна втратила значну частину свого науково-технічного і науково-технологічного потенціалу, однак високий загальний рівень технічної освіти населення та творчої активності науковців у некапіталоемних галузях прикладної науки дає змогу виходити на зовнішні ринки інтелектуальної власності.

З-поміж основних сучасних факторів впливу на оцінювання вартості НМА слід виділити такі:

— необхідність отримання своєчасної та достовірної маркетингової інформації, на основі якої здебільшого і проводять вартісне оцінювання. Це

сприятиме обґрунтуванню ефективних рішень щодо визнання та оцінювання НМА суб'єктами господарювання;

— врахування сучасного характеру категорії «цінність», що закладається в інноваційні технології. Актуальний погляд на оцінювання вартості НМА вимагає розуміння та врахування двох сторін – споживчої цінності та вартості. Цінність і вартість є двома категоріями економічного оцінювання НМА, що опосередковуються взаємним впливом. Генерування НМА зі значним рівнем цінності забезпечує стійкі конкурентні позиції підприємств, галузей та регіонів на майбутні періоди. Водночас, обумовлена цінністю, вартість НМА сприяє зростанню рівня капіталізації суб'єктів господарювання;

— врахування характеру синтезованості технологій, до складу яких входить НМА (часто не один). Зосередження уваги під час вартісного оцінювання на синтезованості технології дає змогу спрогнозувати і врахувати генерування нею нових цінностей;

— розроблення та врегулювання у нормативно-правовій площині методики оцінювання НМА, а також принципів оцінювання НМА на підставі загальних принципів економічного оцінювання;

— прогнозування і врахування різних видів ефектів від виведення інноваційних технологій на ринок (синергії, мультиплікації, спіловеру тощо) та їх дифузії. Це дає змогу з вищим рівнем точності обґрунтовувати вартість НМА та формувати ціну інноваційного продукту. Зокрема, під час дифузії інновацій на ринку часто виникають ефекти різного виду, внаслідок яких можуть виникати нові знання, що згодом перетворюються на нові технології. Таким чином, накопичують дані, які можна врахувати при розробленні і оцінюванні наступних технологій;

— приділення уваги організаційно-методичному забезпеченню оцінювання вартості НМА, розробці стандартизованих регламентів наведення НМА у фінансовій звітності;

- врахування конвергентності НМА. Економічне оцінювання ціннісних і вартісних параметрів НМА не є звичайною сумою даних оцінок. На практиці ці параметри тісно переплітаються і чинять взаємний вплив. Розуміння і врахування їх конвергентності дає змогу об'єктивніше визначити вартість НМА та, відповідно, чіткіше обрати метод ціноутворення та сформувавши ціну, за якою даний НМА підлягатиме комерціалізації;
- врегулювання нерівнозначності окремих позицій в класифікації нематеріальних активів у межах П(С)БО 8, МСБО 38, FAS 142 (US GAAP);
- обґрунтування і застосування новітніх інструментів прогнозування інноваційного розвитку як на макро-, так і на макрорівні.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сучасні суб'єкти господарювання у конкурентній боротьбі все більше застосовують НМА з метою посилення своїх позицій. У такій ситуації проблематика оцінювання вартості НМА набуває особливого змісту, адже рівень розвитку НМА стає одним з чинників конкурентоспроможності вітчизняних інноваційних технологій не лише в Україні, а й на міжнародній арені. Позаяк, оцінювання вартості НМА досі залишається одним з найдискусійніших питань у предметній площині.

Істотна кількість методів і моделей оцінювання вартості НМА, є результатом, з одного боку, складності технологій, які містять дані НМА, з іншого – обмеженої можливості застосування існуючих методичних розробок. Розмаїття підходів свідчить про різне сприйняття вченими природи НМА та цілей їх оцінювання. Проблематика об'єктивності оцінювання інноваційних технологій не проста як з теоретичних позицій, так і в практичному сенсі. Суб'єктивізм такого оцінювання часто є очевидним, що вимагає удосконалення існуючого методичного інструментарію.

Врегулювання питань вартісного оцінювання НМА необхідне перш за все, на законодавчому рівні: доцільною є розробка і затвердження відповідної методики. Обґрунтування методів оцінювання вартості НМА в

Україні має ґрунтуватися на врахуванні ефективного досвіду Міжнародних стандартів оцінки. Важливість подальшого вивчення проблематики вартісного оцінювання НМА зумовлена тим, що в багатьох випадках їхня вартість є основою для ринкового просування технологій. Методологічні засади оцінювання вартості НМА з урахуванням сучасних запитів ринку є предметом подальшого дослідження.

Література

1. Банасько Т. М. Оцінка нематеріальних активів для потреб обліку // Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 3(15) – С. 76–83. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/66166/61782>.
2. Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства / Центр учбової літератури. – 2009. – 400 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072014720/ekonomika/potentsial_i_rozvitok_pid_priyemstva
3. Василенко В. М. Підходи і методи оцінки інтелектуального капіталу (теоретичний аспект) // Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2011. – Вип. 21. – С. 134–138.
4. Диба В. М. Методологічні основи оцінки нематеріальних активів корпорації // Інвестиції: практика і досвід. – 2016. – № 13. – С. 23–28.
5. Касич А. О., Хімич І. Г. Теоретичні основи оцінки та обліку нематеріальних активів в Україні // Вісник НТУ «ХП». – 2013. – № 49 (1022). – С. 61–67.
6. Костіна Ю. І., Панкова М. М. Проблема оцінки нематеріальних активів // Вісник ДонНУ ім. В. Стуса. – 2012. – №4. – С. 206–209.
7. Максименко І. Я., Соболь В. А. Нематеріальні активи: сутність, визнання та класифікація в здійсненні управлінської діяльності // Агросвіт. – 2018. – №18. – С. 26–29.
8. МСБО 38 «Нематеріальні активи» [Текст]: [Стандарти від 01.01.2012 р.,

- текст станом на 10.05.2019 р.] URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050.
9. О методике оценки брендов. URL:
<http://mppconsulting.com.ua/news/0054.html>.
10. Плікус І. Й. Маркетингові нематеріальні активи та вартість підприємства [Текст] // Реінжиніринг бізнес-процесів маркетингової сфери промислових підприємств: монографія / За заг. ред. докт. екон. наук, проф. Л. М. Таранюка. – Суми: СНАУ, 2018. – С. 374–378.
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI, текст станом на 10.05.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Текст]: [Закон України від 12.07.2001 р. №2658-III, текст станом на 10.05.2019 р.] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/143-16>.
13. Про затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності [Текст]: [Наказ Фонду Державного майна України від 25.06.2008 р. №740, текст станом на 10.05.2019 р.] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08>.
14. Про погодження матеріалів Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Текст]: [Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242, текст станом на 10.05.2019 р.] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/reg4043?an=58479>.
15. Проскуріна Н., Гороховець Ю. Методичні підходи до класифікації нематеріальних активів // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016. – № 8. – С. 115–127.
16. Романчик Т. В., Павленко Є. В. Вплив нематеріальних активів на економічний потенціал підприємства // Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України. – 2018. – С. 225–229.
17. Соловей Н. В., Деркач О. С., Тітаренко А. Д. Проблеми та шляхи

- покращення обліку нематеріальних активів // Економіка та держава. – 2019. – №3. – С. 114–117.
18. Федулова І. В., Кукурудзяк Л. В. Аналіз методологічних підходів до оцінки нематеріальних активів підприємства // Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка. – 2015. – №162. – С. 48–56.
19. Цивільний кодекс України «Загальні положення про право інтелектуальної власності» від 16.01.2003 р. №40–44, текст станом на 10.05.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
20. Яремко І. Й., Пилипенко Л. М., Подольчак Н. Ю. Методологічні підходи до обліку інтелектуального потенціалу компаній на основі концепції збереження інтелектуального капіталу // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» – 2017. – № 862. – С. 281–287.
21. Andriesson D. Implementing the KPMG Value Explorer. Critical success factors for applying IC measurement tools // Journal of Intellectual Capital. – 6(4). – 2005. – P. 474–488.
22. Barney J. A. Method and system for rating patents and other intangible assets. URL: <https://patents.google.com/patent/US9177349B2/en>.
23. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society / Basic Books; Reissue edition. – Jul 21, 1976. – 616 p.
24. Brand valuation – Requirements for monetary brand valuation. URL: <https://www.iso.org/standard/46032.html>.
25. Brooking A. Intellectual Capital // International Thomson Business Press. – 1998. – 213 p.
26. Chukhray N. I., Mrykhina O. B. Theoretical and methodological basis for technology transfer from universities to the business environment // Problems and Perspectives in Management. – 2018. – 16(1). – p. 399–416.
27. Edvinsson L. Developing Intellectual Capital at Skandia // Long Range Planning. – 1998. – Vol. 30, June 1997. – P. 366-373.
28. Fink K. Knowledge Potential Measurement and Uncertainty // DUV. – 2004. –

271 p.

29. Global Innovation Index (2018). URL: <https://www.globalinnovationindex.org>.
30. Hall B. H. Using patent data as indicators / OST Paris – Patents as Indicators. – April 2014. – 36 p.
31. Huei-Jen Shiu. The Application of the Value Added Intellectual Coefficient to Measure Corporate Performance: Evidence from Technological Firms // International Journal of Management; Poole. – 23.2 (Jun 2006). – P. 356–365.
32. Investopedia. What is the 'Q Ratio (Tobin's Q Ratio)' URL: <http://www.investopedia.com/terms/q/qratio.asp>
33. Kamiyama S., Martinez C., Sheehan J. Business performance and intellectual assets: background and issues. URL: <https://www.oecd.org/sti/sci-tech/33848005.pdf>
34. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard / Boston: Harvard Business School Press. – 1996. – P. 75-85.
35. Kozyk V., Mrykhina O., Mirkunova T. Conceptual model for economic evaluation of innovative technologies // Economics, Entrepreneurship, Management. – 2017. – 4(2). – P. 45–58.
36. Livson B. Knowledge Capital Valuation. URL: <http://bal.com.au/knowledge.pdf>
37. Malackowski J. E., Cardoza K. M., Aylward S. L., Gray C. Marketplace for trading intangible asset derivatives and a method for trading intangible asset derivatives. URL: <https://patents.google.com/patent/US9058628B2/en>.
38. Mrykhina O. B. The methodological approaches to the formation of the monetary evaluation of industrial property items on the stage of their transfer preparation // The Advanced Science Journal. – 2014. – 1. – p. 53–58.
39. Royalty relief methodology. URL: <https://brandirectory.com/methodology>.
40. Stewart T. A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations / N.Y.-L.: Doubleday / Currency. – 1998. – 288 pp.

41. Sveiby K. E. The Intangible Assets Monitor // Journal of Human Resource Costing & Accounting. – 1997. – Vol. 2, Issue 1. – P.73-97.
42. Szabo A. M., Peers R. D. Method of re-distributing and realizing wealth based on value of intangible assets or other assets. URL: <https://patents.google.com/patent/US20150379636A1/en>.
43. The Effect Of Intangible Asset, Financial Performance And Financial Policies On The Firm Value Rindu Rika Gamayuni // International journal of scientific & technology research. – Volume 4, issue 01, January 2015. – P. 202–212. URL: <http://www.ijstr.org/final-print/jan2015/The-Effect-Of-Intangible-Asset-Financial-Performance-And-Financial-Policies-On-The-Firm-Value.pdf>

References

1. Banasko T. M. Otsinka nematerialnykh aktyviv dlia potreb obliku // Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. – Vyp. 3(15) – S. 76–83.
2. Bachevskyi B. Ye., Zablodska I. V., Reshetniak O. O. Potentsial i rozvytok pidpriemstva / Tsentri uchbovoi literatury. – 2009. – 400 s.
3. Vasylenko V. M. Pidkhody i metody otsinky intelektualnoho kapitalu (teoretychnyi aspekt) // Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky. – 2011. – Vyp. 21. – S. 134–138.
4. Dyba V. M. Metodolohichni osnovy otsinky nematerialnykh aktyviv korporatsii // Investytsii: praktyka i dosvid. – 2016. – № 13. – S. 23–28.
5. Kasych A. O., Khimych I. H. Teoretychni osnovy otsinky ta obliku nematerialnykh aktyviv v Ukraini // Visnyk NTU «KhPI». – 2013. – № 49 (1022). – S. 61–67.
6. Kostina Yu. I., Pankova M. M. Problema otsinky nematerialnykh aktyviv // Visnyk DonNU im. V. Stusa. – 2012. – №4. – S. 206–209.
7. Maksymenko I. Ya., Sobol V. A. Nematerialni aktyvy: sutnist, vyznannia ta klasyfikatsiia v zdiisnenni upravlinskoi diialnosti // Ahrosvit. – 2018. – №18. – S. 26–29.

8. MSBO 38 «Nematerialni aktyvy» [Tekst]: [Ctandarty vid 01.01.2012 r., tekst stanom na 10.05.2019 r.] Avaliable at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050.
9. O metodyke otsenky brendov. Avaliable at: <http://mppconsulting.com.ua/news/0054.html>.
10. Plikus I. Y. Marketynhovi nematerialni aktyvy ta vartist pidpriumstva [Tekst] // Reinzhyrnyh biznes-protsesiv marketynhovoi sfery promyslovykh pidpriumstv: monohrafiia / Za zah. red. dokt. ekon. nauk, prof. L. M. Taraniuka. – Sumy: SNAU, 2018. – C. 374–378.
11. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. №2755-VI, tekst stanom na 10.05.2019 r. Avaliable at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini [Tekst]: [Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. №2658-III, tekst stanom na 10.05.2019 r.] Avaliable at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/143-16>.
13. Pro zatverdzhennia Metodyky otsinky mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti [Tekst]: [Nakaz Fondu Derzhavnoho maina Ukrainy vid 25.06.2008 r. №740, tekst stanom na 10.05.2019 r.] Avaliable at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08>.
14. Pro pohodzhennia materialiv Polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku 8 «Nematerialni aktyvy» [Tekst]: [Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18.10.1999 r. №242, tekst stanom na 10.05.2019 r.] Avaliable at: <https://ips.ligazakon.net/document/view/reg4043?an=58479>.
15. Proskurina N., Horokhovets Yu. Metodychni pidkhody do klasyfikatsii nematerialnykh aktyviv // Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. – 2016. – № 8. – S. 115–127.
16. Romanchyk T. V., Pavlenko Ye. V. Vplyv nematerialnykh aktyviv na ekonomichniy potentsial pidpriumstva // Kyivskyi natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka, Naukovo-doslidnyi instytut intelektualnoi vlasnosti NAPrN Ukrainy. – 2018. – S. 225–229.

17. Solovei N. V., Derkach O. S., Titarenko A. D. Problemy ta shliakhy pokrashchennia obliku nematerialnykh aktyviv // *Ekonomika ta derzhava.* – 2019. – №3. – S. 114–117.
18. Fedulova I. V., Kukurudziak L. V. Analiz metodolohichnykh pidkhodiv do otsinky nematerialnykh aktyviv pidpriemstva // *Visnyk KhNTUSH im. P. Vasylenka.* – 2015. – №162. – S. 48–56.
19. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy «Zahalni polozhennia pro pravo intelektualnoi vlasnosti» vid 16.01.2003 r. №40–44, tekst stanom na 10.05.2019 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
20. Iaremko I. Y., Pylypenko L. M., Podolchak N. Yu. Metodolohichni pidkhody do obliku intelektualnoho potentsialu kompanii na osnovi kontseptsii zberezhennia intelektualnoho kapitalu // *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»* – 2017. – № 862. – S. 281–287.
21. Andriesson D. Implementing the KPMG Value Explorer. Critical success factors for applying IC measurement tools // *Journal of Intellectual Capital.* – 6(4). – 2005. – P. 474–488.
22. Barney J. A. Method and system for rating patents and other intangible assets Available at: <https://patents.google.com/patent/US9177349B2/en>.
23. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society* / Basic Books; Reissue edition. – Jul 21, 1976. – 616 p.
24. Brand valuation – Requirements for monetary brand valuation. Available at: <https://www.iso.org/standard/46032.html>.
25. Brooking A. *Intellectual Capital* // International Thomson Business Press. – 1998. – 213 p.
26. Chukhray N. I., Mrykhina O. B. Theoretical and methodological basis for technology transfer from universities to the business environment // *Problems and Perspectives in Management.* – 2018. – 16(1). – p. 399–416.
27. Edvinsson L. *Developing Intellectual Capital at Skandia* // *Long Range Planning.* – 1998. – Vol. 30, June 1997. – P. 366-373.

28. Fink K. Knowledge Potential Measurement and Uncertainty // DUV. – 2004. – 271 p.
29. Global Innovation Index (2018). Available at: <https://www.globalinnovationindex.org>.
30. Hall B. H. Using patent data as indicators / OST Paris – Patents as Indicators. – April 2014. – 36 p.
31. Huei-Jen Shiu. The Application of the Value Added Intellectual Coefficient to Measure Corporate Performance: Evidence from Technological Firms // International Journal of Management; Poole. – 23.2 (Jun 2006). – P. 356–365.
32. Investopedia. What is the 'Q Ratio (Tobin's Q Ratio)' Available at: <http://www.investopedia.com/terms/q/qratio.asp>
33. Kamiyama S., Martinez C., Sheehan J. Business performance and intellectual assets: background and issues. Available at: <https://www.oecd.org/sti/sci-tech/33848005.pdf>
34. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard / Boston: Harvard Business School Press. – 1996. – P. 75-85.
35. Kozyk V., Mrykhina O., Mirkunova T. Conceptual model for economic evaluation of innovative technologies // Economics, Entrepreneurship, Management. – 2017. – 4(2). – p. 45–58.
36. Livson B. Knowledge Capital Valuation. Available at: <http://bal.com.au/knowledge.pdf>
37. Malackowski J. E., Cardoza K. M., Aylward S. L., Gray C. Marketplace for trading intangible asset derivatives and a method for trading intangible asset derivatives. Available at: <https://patents.google.com/patent/US9058628B2/en>.
38. Mrykhina O. B. The methodological approaches to the formation of the monetary evaluation of industrial property items on the stage of their transfer preparation // The Advanced Science Journal. – 2014. – 1. – p. 53–58.
39. Royalty relief methodology. Available at: <https://brandirectory.com/methodology>.

40. Stewart T. A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations / N.Y.-L.: Doubleday / Currency. – 1998. – 288 pp.
41. Sveiby K. E. The Intangible Assets Monitor // Journal of Human Resource Costing & Accounting. – 1997. – Vol. 2, Issue 1 – P.73-97.
42. Szabo A. M., Peers R. D. Method of re-distributing and realizing wealth based on value of intangible assets or other assets. Available at: <https://patents.google.com/patent/US20150379636A1/en>.
43. The Effect Of Intangible Asset, Financial Performance And Financial Policies On The Firm Value Rindu Rika Gamayuni // International journal of scientific & technology research. – Volume 4, issue 01, January 2015. – P. 202–212.